

T Á R C A.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1913. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga az elmúlt negyedévben kötelespéldányokban 3083 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 366 drb, vétel útján 421 drb, áttétel útján 1 drb, összesen 3871 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül kötelespéldányok címén beérkezett: alapszabály 443 drb, falragasz 1713 drb, gyászjelentés 2017 drb, hivatalos irat 279 drb, műsor 182 drb, perirat 7 drb, szinlap 2231 drb, zárszámadás 396 drb, különféle 763 drb, összesen 8031 drb apró nyomtatvány. Vásárlásokra 3419'67 kor., 361'15 márka és 55'70 holl. frt. fordítottott.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Amerikai Magyar Népszava kiadóhivatala, New-York; Arany János társ. Temesvár; Bába kalauz szerk.; Báni kormány, Zágráb; Ben-cés főg. igazg. Sopron (3 drb); BERZEVICZY Albert; BOHATTA Hans, Wien (3 drb); Borsod-miskolci közm. egyesület; Bölcsészeti kar dékáni hivatala (3 drb); Budapesti Hírlap; Budapesti kir. orvosegyesület; Duna-melléki ref. egyházker. főjegyzője (2 drb); Egri érseki jogliceum igazg. Eger; Egri főegyházm. hiv. (2 drb); EGYED István; Egyetemi könyvtár, Uppsala; Emke főtitkári hivatal, Kolozsvár; Erdélyi Múzeum-Egylet, Kolozsvár; FELEKI K. New-York; FRAKNÓI Vilmos (6 drb); GÁL Kelemen, Kolozsvár; GESSAY J. Pittsburg; GULYÁS Pál; HAVASS Rezső; HENDEL O.; Hercegprimási iroda; HODINKA Antal, Pozsony; HORVÁTH Géza (178 drb); Institut intern. d'agriculture, Roma (3 drb); Julián Egyesület (3 drb); Kais. Akad. der Wissenschaften, Wien (3 drb); Kassai jogakad. könyvtára; KÁRMÁNY Lajos, Szeged; Keresked. m. kir. miniszter; Kir. horv.-szlav.-dalmát miniszter (11 drb); Kir. József műegy. rektora; Közp. statisztikai hivatal; KUTHY

Zoltán, New-York ; LÁSZLÓ ÁRPÁD, Marosvásárhely ; Library of Congress Washington (2 drb) ; ifj. MÁGOCSI DIETZ S. KASSA ; MÁTRAINÉ VARGA RÓZA, Szarvas ; Magy. Iparművészet szerk. ; Magy. izr. irod. társ. (2 drb) ; M. kir. áll. számvevőszék elnöke ; M. kir. orsz. közp. statisztikai hiv. (2 drb) ; M. kir. orsz. meteorologiai és földm. intézet ; Magy. Könyvszemle szerk. (13 drb) ; Magy. Nemz. Múzeum igazg. (7 drb) ; Magy. ornithologiai központ ; Magy. Szakácsok köre (5 drb) ; Magy. Tud. Akadémia (13 drb) ; Múzeumok és könyv. orsz. tanácsa ; Néprajzi osztály ; Pénzügyminisztérium ; PROCHASKA ANTAL ; RADÓ ANTAL (2 drb) ; SHRUBSOLE W. A. Eltham (Kent) ; Szamosújvári kir. orsz. fegyintézet ig. ; Tud. egyetemi könyvtár igazg., Kolozsvár ; TEGLÁS GÁBOR ; Váci muz. egyesület (5 drb) ; Vallás- és közokt. min. (8 drb) ; VIDOR MARCEL, Ungvár (5 drb).

A vásárolt könyvek közt nevezetesebbek a következők : TARNÓCZY I. : Holtig való barátság. Nagyszombat 1695 (100 K). Külön meg kell említenünk két művet, amelyeket egykorú debreceni kötésük és az egyikben levő egykorú exlibrisz miatt vettünk meg, ezek : 1. Szent Dávid 'Soltári Debreczen 1766 ; 2. Keresztyén catechismus Debreczen 1718. A két művet 300 koronán szereztük meg.

A könyvtár helyiségében az elmúlt negyedévben 7935 egyén 19.055 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 606 egyén 1627 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt negyedévben 2824 művet osztályoztak, melyekről 3712 cédula készült. Kötés alá 1136 művet 1380 kötetben küldtünk.

A kötelempéldányok átvételére berendezett helyiségbe ez idő alatt 1255 csomag érkezett s ugyaninnen 540 levelet expedáltak. Reklamálás 518 esetben volt.

Az 1897. XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárást indítottunk 2 esetben.

II.

A *hirlaptár* az 1913. év első negyedében köteles példányok útján 104 évfolyam 23.952 számával gyarapodott (ebből 6034 sz. a törvény-szabta nyomdai kimutatás nélkül, számonként érkezett), áttétel útján 8 számmal, ajándék útján 47 évf. 3960 számával, vásárlás útján pedig 4 évf. 1144 számával ; mindössze tehát 151 évf. 29.064 számával.

Ebből ajándék : Brazília köztársaság kormányától a «Diario Oficial» 1912. évi számai ; a nagykőrösi ref. főgimnáziumtól az «Egyetértés» 1874—75., «Halasi Ujság» 1883—84., «Nagy-Körös» 1878. és

1894., «Sürgöny» 1864., 1866—7., «Szombati Lapok» 1872. évi, továbbá «Neuer Freier Lloyd» 1869—70., a bécsi «Die Debatte» 1866., «Wanderer» 1867. és 1869., «Wiener Zeitung» 1842—45. és 1847., 1864—65., a lipcsei «Illustrierte Zeitung» 1843—56. és 1896. évi számai és egyebek (össz. mintegy 3400 szám); dr. PÖZEL Istvántól az alexandriai «The Egyptian Gazette» idei számai; FELEKY Charles (New-York) előfizetésével amerikai hírlapok, 23 évf. 431 száma. — Vásárlás: antiquariusoktól: LANTOS Adolftól (70 kor.) a «Kronstädter Zeitung» 1849., «Siebenbürger Volksfreund» 1848—49., «Pesti Napló» 1860—61., 1866—67. évi számai; WACHTEL Gyulától (8 kor.) a «Társalkodó» 1840. évi folyama.

Az évnegyed folyamán 792 olvasó 1065 hírlapnak 1509 évfolyamát 1989 kötetben használta; ebből házon kívül 26 olvasóra 57 hírlap 240 évfolyama esett 394 kötetben. Az új, Szentkirályi-utcai hírlaptárból 103 kötetet kellett át- és visszaállítani.

Átnéztük 166 évfolyam, 18.836 számát; céduláztunk 28 évfolyamot (köztük 3 új lapot). Beköttettünk 263 kötetet. Ezenfelül a rendes folyómunkák is zavartalanul folytak.

III.

A *kézirattár* az 1913. év első negyedében ajándékozás útján 1 újkori kézirattal, 1 irodalmi levéllel és 16 irodalmi anekdotával, vétel útján 68 újkori kézirattal, 37 irodalmi levéllel, 18 irodalmi anekdotával, 115 zenei kézirattal, 5 zenei levéllel és 81 fényképmásolattal, áttétel útján 12 irodalmi levéllel, összesen 354 darabbal gyarapodott. Vételre 10.247 koronát és 725.25 márkát fordítottunk.

Ajándékozók voltak: BAJZA József, MAHLER Ede és TRAUTMANN Róbert.

A jelen évnegyedi gyarapodás elsősorban a zenei szakot gazdagította. Megszereztük ERKEL Ferenc öt operájának sajátkezű partitúráját s ezzel a Múzeum ERKEL Ferenc teljes szellemi hagyatékának birtokába jutott, továbbá LISZT «Ungarisches Königslied» és «Ungarische Rhapsodie» c. műveinek eredeti kézirátát, a nemrég elhunyt tehetséges zeneszerző SZABÓ X. Ferenc kiadatlan zeneműveit s RÓZSAVÖLGYI Márk öt szintén kiadatlan munkáját. Ezenkívül kiemeljük EÖTVÖS Károly iratait, melyeknek gazdag anyagát a népszerű író fogalmazványai, jegyzetei kéziratai, levelezései alkotják, továbbá KOSSUTH nótapörének az eddig

birtokunkban levőknél teljesebb kéziratát. Az irodalmi levelestár legfontosabb gyarapodása egy ARANY János levél.

Az évnegyed folyamán 66 kutató 118 kéziratot, 744 irodalmi levelet és 2 irodalmi analektát használt. Kikölcsönöztünk 15 esetben 15 kéziratot és 1 irodalmi levelet.

IV.

A *levéltár* törzsgyűjteménye a negyedév folyamán vétel útján 834, ajándékozással 14, összesen 848 darabbal gyarapodott. A vételre fordított összeg kitett 3047⁰⁵ koronát és 10 márkát.

Az ajándékozók voltak: az Állami számvevőszék elnöksége, FELEKY Károly, SPITZER Mór és TURTSÁNY Vilmos.

A törzsgyűjtemény gyarapodásának részletezése a következő: 8 eredeti középkori oklevél, 1 másolat, 738 újkori irat, 3 eredeti cimereslevél és 1 másolat, 30 darab 1848—49-es és emigrációs irat, 23 nyomtatvány, 6 céhírat és 42 halotti cimér.

Cimeresleveleink csoportjának gyarapodása: 1615. szept. 30. Kolozsvár. BETHLEN Gábor cimeres nemesítő levele ANGYALOSI Mihály részére, eredeti. — 1635. április 23. Bécs. II. FERDINÁND cimeres levele NAGY Gergely és gyermekei részére, eredeti. — 1659. nov. 28. Pozsony. I. LIPÓT cimeres nemesítő levele CSESZKÓ Jakab és családja részére, eredeti.

A gyarapodásból ezek mellett külön megemlítést érdemelnek az Alsó- és Felső-Ausztria, Morvaország és Magyarország rendei között a RUDOLF király és MIKSA főherceg közt kitört viszály ügyében 1608. április 19-én Euanaciumban (Eibenschütz) megkötött szövetségnek egyik eredeti példánya, melyet egy külföldi antikváriustól vett meg könyvtárunk. Az állami számvevőszék nagylelkű adományából három szintén nagyfontosságú darabot kaptunk: MIKSA királynak 1567. április 1-én kelt szabályzatát az akkor felállított szepesi kamara részére, II. LIPÓTÉ 1697. január 20-áról a budai adószedő bizottság részére, és III. KÁROLY utasítását 1726. jún. 25-éről a bártfai sóhivatal számára. Az 1848/49-es iratok csoportjában szintén van kiemelésre érdemes darab: a pestmegyei nemzetőrség II. zászlóalja 3 századának jegyzőkönyve, MÓGÁNAK 1848. okt. 1-én Martonvásárban kelt hirdeteménye a horvátokkal kötött fegyverszünetről, báró REVICZKY József naplójának töredéke. A céhíratok közül a pesti gyógyszerészeknek 1747—1812. közt vezetett jegyzőkönyve a legbecsesebb.

A személyzet a negyedév folyamán a szerzemények feldolgozásán kívül a még nem rendezett családi levéltárak lajstromozásán munkálkodott. Január hó közepén megkezdtük a gr. CSÁKY család lőcsei levéltárának rendezését s a munkálat eredménye a negyedév folyamán a központi és kassai osztályok felállítása lett. Befejeztük a gr. FORGÁCH ghymesi levéltárának feldolgozását, amely 31.737 darabot tartalmaz. A középkori oklevelek leltározásának előkészítése is folyt megszakítás nélkül tovább.

A használat statisztikája a következő: 36 kutató 2669 darabbal, 13 téritvény 4938 darabbal.